

Література

1. Дрозда В.Ф. Біологізація захисту рослин. - К., 2000 р.
2. Дядечко М.П., Падій М.М., Біологічний захист рослин. - Біла Церква, 2001 р.
3. Рубан М.Н., Гадзало Я.М. Шкідники овочевих і плодово- ягідних культур та заходи захисту від них. - К., 2004 р.

СУЧАСНИЙ СТАН ПОПУЛЯЦІЇ ПЕРЕПЕЛА *COTURNIX COTURNIX L.* В ЦЕНТРАЛЬНІЙ ТА ЗАХІДНІЙ УКРАЇНІ НА ПРИКЛАДІ ТРАНСФОРМОВАНИХ ЕКОСИСТЕМ

*Яненко В.О., Серебряков В.В.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

За останні 40 років гніздова біологія перепела в Україні майже не досліджувалася, про що свідчать деякі загальні згадки в літературі. Нами були проведені дослідження в Полтавській, Черкаській та Хмельницькій областях в літній сезон 2008 р. Дослідження показали, що гніздова щільність перепела на лугах в центральній Україні є нижчою ніж на західній, проте на полях – навпаки.

Перепел *Coturnix coturnix L.* - птах родини Фазанові, ряду Куроподібні. Є широко розповсюдженим і найменшим представником ряду Куроподібні в Україні. Гніздиться він всюди, окрім гірських районів Карпат і лісових масивів Полісся [3]. На заході України виявлений на гніздуванні у всіх обстежених рівнинних районах. У гори проникає річковими долинами до 700-800 м над рівнем моря [4]. Останніми роками почути голос перепела в деяких областях стало рідкістю. На чисельність, очевидно, основний вплив робить не сама втрата гніздового біотопу, а непомірне полювання, на місцях прольоту і зимівлі, головним чином за межами України [3]. Про скорочення чисельності свідчать і спостереження мисливців. Якщо в 1876 р. три мисливці за день здобували до 720 перепелів [1], на сьогодні ці цифри здаються фантастичними, проте в деяких областях мисливці ще можуть за день добути 20-30 птахів. За останні 30-40 років гніздова біологія перепела в Україні майже не досліджувалася, про що свідчать деякі загальні згадки в літературі. Це стосується відомостей про їх чисельність і щільність в окремих областях [2], при цьому практично немає даних щодо центральних та західних регіонів України. В літній сезон 2008 р. проведені дослідження в Полтавській, Черкаській та Хмельницькій областях, чого в кожній області були вибрані 6 ділянок: 4 на полях злакових культур (пшениця, жито, овес, тритикале) і 2 на лугах з різноманітною рослинністю. Під час досліджень стану популяції перепела в цих областях проведені обліки співаючих самців стандартними методами: точковим і маршрутним. У наших умовах на великих, відносно однорідних площах агроценозів (поля, луки, пасовища), маршрутний метод підрахунку виявився малоприматним. Перепела практично завжди утворювали невеликі угруповання (співаючих самців), між якими були чутні переклички. Скупчення, які займали площу від одного до десяти гектар, були чутні по черзі своїми перекличками, при цьому істотних біотопічних відмінностей на даних площах не знайдено. Дані щільності перепела в Полтавській і Черкаській області представлені в таблиці 1.

Таблиця 1.

Щільність перепела в Полтавській (Пирятинській р-н), Черкаській області (Звенигородській р-н) та Хмельницькій області (Кам'янець-Подільський, Чемеровецький р-ни) (екз/га).

Місце розташування дослідних ділянок	Біотоп	n	lim	Щільність (екз/га)
Полтавська область (Пирятинський р-н)				
с. Гришковці	луки	3	0,3-1,2	0,5
Урочище Бурти (Городище)	луки	3	0,4-0,8	0,4
с. Кроти	поле (пшениця)	2	1-1,5	1,25
с. Меченки	поле (пшениця)	2	1,3-1,5	1,4
с. Повстинь	поле (пшениця)	2	0,4-0,8	0,6
с. Кейболівка	поле (пшениця)	4	0,4-1,6	0,5
Черкаська область (Звенигородський р-н)				
с. Боровикове	луки	2	0,6-0,9	0,75
с. Моринці	луки	2	0,4-0,8	0,6
с.м.т. Вільшана	поле (пшениця)	3	1,25-2,5	1,25
с.м.т. Вільшана	поле (люцерна)	3	1,5-4,5	2
с. Будище	поле (жито)	2	0,7-2,3	1,5
с. Шевченкове	поле (овес) з площами бур'янів	4	0,8-5,2	1,5
Хмельницька область				
Кам'янець-Подільський р-н				
с. Стара Ушиця	луки	4	1,2-1,8	0,75
	поле (пшениця)	3	0,7-1,1	0,6
с. Гораївка	луки	4	1,3-1,5	0,7
с. Довжок	тритікале	4	0,1-0,3	0,1
Чемеровецький р-н				
с. Жабенці	ячмінь	5	0,45-0,7	0,23
с. Мар'янівка	жито	4	0,5-0,7	0,3

Основним методом підрахунку таким чином став точковий облік з картографуванням вказаних скупчень на відносно невеликих (2-5 га) однорідних площах агроценозів. При ранішніх і вечірніх обліках у середині - кінці травня можна практично врахувати всіх співаючих самців. При пізніших обліках (червень - серпень) також враховувалися всі скупчення. При розрахунках щільності також використовували максимально зареєстроване число співаючих самців, кількість яких була менша, ніж в період, гніздування.

Як видно з таблиці, гніздова щільність перепела, на луках в центральній Україні є нижчою ніж на західній і складає в середньому: в Черкаській області – 0,6 екз/га, в Полтавській – 0,5 екз/га а в Хмельницькій – 0,8 екз/га. Зовсім іншу картину ми бачимо на полях засіяних злаковими культурами. Тут щіль-

ність найвищою є в Черкаській області – 1,6 екз/га, в Полтавській – 0,9 екз/га і найнижча в Хмельницькій області – 0,3 екз/га. Щодо відмінностей між щільністю перепела на луках та полях в середині області то картина наступна. У Черкаській області щільність на луках і полях відрізняється не істотно так як і в Полтавській. Чого не скажеш про Хмельницьку область, тут щільність перепела на полях є істотно нижчою ніж на луках і коливається в межах від 0,1 до 0,6 екз/га.

Література

1. Бакановский Ф. Перелет дичи в Крыму // Природа и охота.-1890.- № 10.- С.-121-122.
2. Горбань І., Бокотей А., Пограничний В., Башта Т., Когут І., Соколов Р., Бучко В., Дзюбенко Р., Шидловський І., Лисачук Т., Козловський Р. Гніздова орнітофауна Верхньодністровської низовини та її зміни в другій половині ХХ століття //Наукові записки державного природознавчого музею. - Львів, 1998. -Т. 14. -С.83-89.
3. Кістяківський О.Б. Фауна України. Птахи. - К.: Вид-во АН УРСР. 1957. - Т.4.-432 с.
4. Страутман Ф. И. - Птицы западных областей УССР. [Т. 2]. - Львов: Изд-во Львов. ун-та, 1963. - 182 с.